

הבנינו ואלמדה

אצרות דעת, נספי חזקת ופיקי הדרכה מלוקטים מאוצר שיעוריו של הגדול רבי שמעון שפיצער שליט"א

האם ביכולתך 'לסדר' לעצמך את החיים?

בארוכה, שבכונה תחילה השאיר הקב"ה בורות באדמה, כדי שלא תהיה לו ברירה לאדם ויזכר לקפוץ כלפי מעלה ולצפות לנס. הלא תראה שהגשמים יורדים מן השמים עד ימינו אנו, ומדוע עשה ה' כך? אלא שכל ימי היות האדם על האדמה יהיו לו כמה דברים שלא יוכל להשיגם אלא בנס מן השמים.

אין סומכים על הנס נאמר כלפי מי שאינו עושה את המוטל עליו לעשות בסמכו שיעשו לו נס. אבל מי שעושה את המוטל עליו לעשות וזכר תוך כדי שלא השתדלותו תביא לו פרנסתו, אלא הוא בוטח בה' שהוא יתן לו את פרנסתו באחת מן הדרכים שיש לו אשר הוא עצמו אינו יודעה ואינו מכירה, אין זה שייך כלל לאין סומכין על הנס, כי אדרבא זה היה רצונו יתברך שיחיה האדם בהכרה זו. ויש להבין שכל זה הוא מטבע הבריאה, ולכן אילו היה הגוי פונה אל ה' ביודעו שרק הוא יכול להביא לו את הצלחתו, היה זוכה לחיים מוצלחים ומאושרים. אבל מאחר שאין לו לגוי לא תפילה ולא ביטחון, לפיכך חיינו מיואשים וחסרי תוחלת ותקווה. ומפני שאהב ה' את עמו, לפיכך לימד אותם להתפלל אליו ולבטוח בו, כדי שיהיו חיים טובים ומאושרים על פי טבע הבריאה - כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו.

אמור מעתה: הציפיה לנס בקבלת הפרנסה, אינה בגדר סמיכה על הנס, אלא מדרך הטבע היא, כי כן קבע הבורא מתחילת בריאת העולם שמפתח הפרנסה תישאר בידו בכוונה תחילה כדי שיוכרח האדם לקפוץ כלפי מעלה ולצפות לנס ורק אז יקבל את פרנסתו על-ידי אחת מהדרכים שיבחר בה'!

(מתוך סדרת השיעורים על 'שער הביטחון' שבספר 'חובות הלבבות', שיעור כ"ב. לשמיעת השיעור המלא, חייגו לקו השיעורים (בא"י), לחצו בכניסתכם למערכת 2 (-) שיעורי חובות הלבבות). ובחור שיעור 22. שמעו וביטחו!

הרבונות

מה מביא את הישועה?

הנה יעקב אבינו אמר ליוסף (בראשית נח, כב): "ואני נתתי לך שכמ אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי", ותרגם אונקלוס "בחרבי ובקשתי" - 'בצלולי ובבעותי' [בתפילתי ובבקשתי]. הוי אומר: הגם ששמעון ולוי נלחמו בבני שכם, הרי אנכי התפללתי לנצחונם, ואם כן נחשב הדבר כאילו אני לקחתי את העיר מיד האמורי. הא לך שאין הדבר מתייחס אל בעל ההשתדלות אלא למי שהתפלל על הדבר, ולכן אם היה יעקב אבינו מייחס את לקיחת שכם לשמעון ולוי, היה נחשב לו הדבר כשקר ח"ו!

ועוצם ידו הביא לו את העונג הזה, יתבונן במקרי חיינו ויראה כמה פעמים התענוג היה במרחק נגיעה ממנו וברגע האחרון התחמק ממנו, ויקיש אליהם גם מקרה זה ויבין כי התענוג הבא לו אינו אלא מתנת ה'!

לא כן הוא בעל הביטחון

ואולם כאן יש להפסיד על פי דברי רבינו המחבר, שכל זה נכון רק למי שאינו בעל ביטחון, אבל מי שהוא בעל ביטחון וזכר תמיד שאין בידו להביא לעצמו עונג והנאה, מובטח לו שיזכה לעונג והנאה בכל אשר ילך. וכפי שנוכל לשמוע תדיר מפייהם של בעלי הביטחון, שישבו במטוס במחלקה הרגילה עם אנשים ערלים ובהשגחה פרטית ממש נשאר המושבים פנוים מימינם ומשמאלם וכן הלאה באופן שיכלו לנוח כדבעי ולא היתה להם שום עגמת נפש. ואף אם לפעמים לא יהיה כן, הרי כבר הודיע לנו רבינו המחבר, שאז יגיע לו הצער לאדם לטובתו והאדם ירגיש שהוא לטובתו ולא יתלונן עליו.

סיכומו של דבר: גם אם יעשה האדם את כל ההשתדלות הטבעית כדי לזכות לתענוג והנאה, עדיין יתכן שלא יגיע אליו תענוג והנאה. אך אם יעשה את ההשתדלות בדרך של ביטחון, והיינו שיוכר שרק הקב"ה יכול להביא תענוג לאדם, אזי ברוב הפעמים יזכה לתענוג גלוי, ובמיעוט הפעמים לא יזכה לתענוג גלוי, אבל בלבו פנימה ירגיש האדם תענוג גדול בהבין ובהרגישו שהקב"ה הביא לו הצער הזה כדי לכפר לו על עוונותיו או כדי לקרבו אליו!

אין סומכין על הנס כיצד?

הנה שאל אחד משומעי השיעורים: "לפי מה שאנו מרבים לדבר על פי דברי רבינו המחבר, שעל האדם לדעת כי את השתדלותו לפרנסה הוא עושה רק מפני שכן גזר הבורא לעבדה ולשמרה, אך לא יקבל בהכרח את פרנסתו על ידי השתדלותו, אלא יקבל אותה לפעמים ממקום אחר, וכי אין בזה משום "אין סומכין על הנס"? והלא רק מלאכה אחת יש לי, ובה אני עוסק, ואם אני מצפה שאקבל מעות ממקום אחר, הריני כמצפה שיומטר לי מעות מן השמים, וכי יש לי נס גדול מזה?"!

והנה התשובה הפשוטה היא שהקב"ה יש לו אלפי אלפים דרכים לתת על ידיהן מעות לאדם, ודרכים אלו קיימות בטבע בריאתו עד שאין צריך לכוונת בגדר 'נס'. ויעידו על כך כל אלה שהשיאו את צאצאיהם, כיצד קיבלו שפע של מעות לכיסוי הוצאות הנישואין ממקום שלא ציפו לו מעודם. והאמת שכל אחד יכול להעיד על דבר זה, אלא שאלה שהשיאו את צאצאיהם הגיעו בלבם לנקודה שבה לא יכלו יותר לסמוך על בינתם והשתדלותם ונאלצו לפנות אל אביהם שבשמים...

אך התשובה העמוקה יותר היא על פי מה שנתבאר

בגליונות הקודמים הרחבנו לבאר את דברי רבינו המחבר בעל חובות הלבבות בפתיחתו, שגם בעל הפרנסה הנחשקת ביותר, כדוגמת בעל הכימיה שיכול להפוך כסף לזהב, אין מובטח לו שיהנה מכספו, שהרי אפשר שיחלה ולא תהיה לו שום תועלת מכספו. וביארנו בהרחבה שהקב"ה ברא את עולמו באופן שלא יהיה ביד האדם להבטיח לעצמו הנאה מפרנסתו, ולכן גם יהיה האדם משופע בכסף ויחשב כמוצלח גדול בעיני בני אדם, עדיין יתכן שיהיה מלא סבל ומכאובים.

ואולם נחוץ להדגיש שרבינו המחבר השתמש בדוגמא זו של חולי הפוקד את בעל הכימיה רק לשם משל, ומוטל עלינו לדמות את מקרי חיינו למשל זה, כי אם לא נעשה כן, נמשיך להתהלך שבורים ורצוצים בראותנו פעם אחר פעם שאיננו מצליחים להביא לעצמנו עונג ונחת על ידי השתדלותנו. אבל אם נבין ממשלו זה של רבינו המחבר שמעולם לא ניתן לנו הכוח להביא עלינו עונג ונחת בכוחות עצמנו, אזי לעולם לא נשבר ברוחנו בראותנו שהעונג מאתנו והלאה, וכדרך שאין אנו נשברים ברוחנו מזה שאין אנו יכולים לעוף כנשרים ביודענו שהקב"ה ברא אותנו בלי כנפיים ומציאות מוגמרת היא.

מעשה הממחיש

סיפר לי יהודי מעשה שאירע עמו: רגיל אנכי לשוט ברחבי העולם למען גיוס כספים למוסדות תורה. בהיותי מרבה לטוס, אני דואג להנעים לעצמי את השהות במטוס. בשל כך אני תמיד קונה לעצמי מקום במחלקת עסקים ואף שם אני בוחר לעצמי את המושב הנוח ביותר. באחת הפעמים דאגתי לעצמי כהרגלי זמן רב עובר לטיסה המיוחלת למושב הנוח ביותר. באתי בשעה היעודה והתרווחתי לי על מושבי כאשר אני מצפה ל"ב שעות של קורת רוח... דא עקא שבמושב שלידי התיישב אדם אחד שסבל מחולי הריאה ולא הפסיק להשתעל (cough - הצו הוסטו). במשך כל "ב שעות הטיסה הוא השתעל והתשעל לתוך מזוני ולתוך אזני. אף רגע אחד לא יכולתי לנוח.

שח לי היהודי בעל המעשה בהפטירו: "נדבקתי ממחלתו של אדם זה שישב לצדי ועדיין לא נפטרתי ממנה למרות שכבר חלפו מאז שלשה חדשים".

שמעתי את סיפורו של האיש והרהרתי לעצמי: הפלא ופלא! הלא זהו ממש משלו של רבינו המחבר אלא שלבש צורה אחרת... יוכל האדם לעשות את כל אשר לאל ידו כדי לזכות לעונג, אבל להבטיח לעצמו עונג והנאה בפועל לא יוכל, כי הקב"ה מעולם לא מסר לו יכולת זו בידו. וילמד מזה האדם שגם אם לפעמים עשה והשתדל ובסוף זכה לתענוג, אין זה מחמת כוחו ועוצם ידו, אלא מפני שכן צוה ה' להעניק לו תענוג. ואם יתפתה האדם לחשוב שכוחו

כיצד נקיים את כל מצוותינו לעבדיג און מיט א פרישקייט?

מצות 'וחי בהם' – מהותה, השיבותה ואופני קיומה!

הקדמה

בפרשתינו, פרשת אחרי (ת, ה) אנו מוצאים מקרא שכתוב: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֵי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֱלֹהִים וְחֵי בְקֶהֱ אֲנִי ה'". מכאן למדו חז"ל (יומא פה, א) שפיקוח נפש דוחה כל התורה, ושומחלים את השבת בשביל הצלת נפשות.

וכאן יש לשאול שאלה, שהיא אמנם אוילית, אבל על ידה נוכל להבהיר רעיון מסוים: מדוע דווקא אצל היהודים מחשיבים כל כך ענין פיקוח נפש? ולכאורה הסבא נותנת להיפך, שהכופרים שאינם מאמינים בעולם הבא, הם יחשיבו את החיים בעולם הזה, וכשאחד מהם ימות, תיחשב אצלם הדבר כסון נורא, שהרי עד כה היה הוא נהנה מן העולם והעולם נהנה ממנו, ועכשיו הלך ונעלם כלא היה בהותירו אחריו את קרובי משפחתו שלא יזכו לראותו עוד.

אבל אנו היהודים שמאמינים באמונה שלמה שעם פטירתו של אדם אינו נעלם כלא היה, אלא פושט את לבושו הגשמי ועולה לעולם העליון, ומסיבה זו נאסר עלינו להצטער על המת באותו אופן שהגויים מצטערים על המת, וכפי שביאר הרמב"ן בפסוק (ראה ד, א) "בנים אתם לה' א-להיכם וגו'", שהוא משום שאנו מאמינים שהנשמה עלתה לעולם העליון. מדוע אנו מצווים להקפיד כל כך על פיקוח נפש?

יתגדל ויתקדש שמייה רבא

והתשובה לשאלה זו, שעל ידי בני ישראל שהם חלק א-לוה ממעל הקב"ה משרה את שכינתו בתחתונים, ורצון ה' שבני ישראל יחזיקו את השכינה בתוכם ויקשטו אותה בכ"ד ספרי התנ"ך ובעסק התורה והעבודה וגמילות חסדים, ורק אז תחזור הנשמה למעלה ובכך תתקיים תכלית הבריאה. ועל כן רצה הקב"ה ש**נשמור על החיים בכל מה דאפשר, כי כאשר נחסר ח"ו יהודי מן העולם, מתמעטת השראת השכינה הנמצאת בזה העולם.** וזהו הטעם במה שאומרים "יתגדל ויתקדש שמייה רבא" כשיהודי נפטר מן העולם, כי צריכים להשלים את הקידוש ה' הנחסר בעולם על-ידי פטירתו של היהודי. ולכן אמרו חז"ל (קידושין עב, ב): "כשמת ר' עקיבא נולד רבי, כשמת רבי נולד רב יהודה, כשמת רב יהודה נולד רבא, כשמת רבא נולד רבאשי, ללמדך שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, שנאמר (קהלת א, ה): "זורח השמש ובא השמש", עד שלא כתבה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי..."

אין טעם הדבר רק משום שהאומה הישראלית זקוקה למנהיגים, אלא גם משום שיש מידה מסוימת של השראת השכינה בעולם, ונזהר השי"ת שלא לתמעט בשום פנים ואופן.

זה לשון המכילתא (פרשת יתרו): "כיצד נתנו עשרת הדברות? ה' על לוח זה וה' על לוח זה. כתיב 'אנכי ה' אלהיך' וכנגדו 'לא תרצח', מגיד הכתוב שכל מי ששופך

דם, מעלה עליו הכתוב כאלו ממעט בדמות המלך. משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה והעמיד לו איקנות ועשה לו צלמים וטבעו לו מטבעות; לאחר זמן, כפו לו איקנותיו, שברו לו צלמיו ובטלו לו מטבעותיו ומיעטו בדמותו של מלך. כך כל מי שהוא שופך דמים, מעלה עליו הכתוב כאילו ממעט בדמות המלך."

וצריך לומר לפי זה, שכאשר התורה מחייבת למסור את הנפש, כגון בג' העבירות החמורות, אין זה אלא מפני שאז נעשה גילוי אלוקות בעולם דווקא על ידי מסירת הנפש. ואכן בעבודה זרה הדבר פשוט, כי אם יעבוד האיש עבודה זרה, הרי יעשה את ההיפך מגילוי אלוקות. אך גם בג"ע ושפיכות דמים, גילתה התורה, שכאשר מוסרים את הנפש עליהם, מביאים את האור האלוקי לעולם.

ואולם זהו דוקא היכן שהתורה גילתה זאת, אבל בכל המקומות האחרים, רצון השי"ת שנחזיק את הנשמה בגופנו בכל מה דאפשר, כי דייקא על ידי כך נביא השראת השכינה לעולם!

המצוה לשמור על החיות האלוקות

אמור מעתה: מה שהאדם מצווה לשמור על בריאותו, אינו משום שהוא צריך לדאוג לעצמו, עד שיוכל לומר אם ירצה - לא איכפת לי על בריאותי, וכן מה שהוא מצווה לשמור על בריאותם של אחרים, אינו רק מחמת מידת הרחמנות. אלא הוא הרבה יותר עמוק, כי תכליתו להביא את אור האלוקות בעולם, וכשנפש אחת מישראל נפטרת מן העולם, מתמעט.

זהו נותן טעם לשבח במה שנאסר לנו לפי ההלכה לקרב מיתתו של חולה אנוש השוכב בלי דעת וסובל יסורים קשים, וכמו שאמרו חז"ל (שבת קנא, ב): "המעצים עיניו [של גוסס] עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים", ואנו תומכים בגופו ועושים לו כל הרפואות האפשריות כדי שיתארכו ימיו. הגוי אינו יכול להבין זאת, וטוען שיש ליתן לו עכ"פ למות מעצמו כדי שיפסיק להתיסר. אבל אנו יודעים שברגע שייפטר היהודי מן העולם, תתמעט השראת השכינה בעולם, ולכן אסור לנו לעשות מעשה כזה שהוא כנגד הציווי אנכי ה' אלוקיך.

ויש להדגיש: השראת השכינה הנמשכת לעולם על ידי יהודי הוא לאו דוקא מפני שהוא מקיים מצוות ומעשים טובים, אלא בגלל עצם הימצאות נשמתו בזה העולם. ולכן אין חילוק בין צעיר לזקן, ובין בעל עשייה לאינו בעל עשייה, ובין משאיר יתומים בביתו או לאו. והגם שאף הם הרגשים אמיתיים הם, מכל מקום אין אלו אלא דברים צדדיים, והחשבון העיקרי הוא מה שנחסר מן העולם האור האלוקי.

ואם אמנם כאשר יהודי נפטר מן העולם אין אנו נעצבים על לבנו, מפני שאנו מאמינים שנשמתו סיימה את תפקידה בעולם ושהיא עוברת לעולם שכולו טוב, עם כל זה, כאשר הדבר נוגע למעשה, אנו מבינים היטב שאנו עוסקים בעיקרו של דת ושאינו לנו מקום להתחכם בזה, ואף לא להכניס עצמנו או אחרים לספיאק או לספק ספיאק של פיקוח נפש.

ב

קיום המצוות בפרישקייט

והנה השל"ה הקדוש (שער האותיות אות ז - זהירות) כתב על פסוק זה בזה הלשון: אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה' - רומז על כל מה שיעשה האדם יעשה בזריזות נפלאה. זהו 'וחי בהם', כלומר, בחיות נמרץ, על דרך שפירש רש"י (ברכות נא, א) על ענין עשרה דברים שנאמרו בכוס של ברכה, ואחד מהם 'חי', ופירש רש"י ז"ל פרישק"א בלע"ז (וכמו שאומרים בלשוננו - חי געלעבט). והכוונה בכאן, שיעשה בבריאות ובחיות ובזריזות כל מעשה אשר צוהו השם יתברך."

הנה במושכל ראשון נראים דברי השל"ה כדרוש נאה בבחינת לשון נופל על לשון ולא כפשוטו של מקרא. אולם כשנראה את דברי התולדות יעקב יוסף בפרשת שלח, נבין שיסוד אחד הוא עם הפירוש הפשוט שנתנו חז"ל לציווי 'וחי בהם'.

שם כתב, שהגם שידוע שכל אחת מרמ"ח מצוות העשה היא כנגד אחד מרמ"ח האברים וכל אחת משם"ה מצוות הלא תעשה היא כנגד אחד משם"ה הגידים, ונמצא שכאשר האדם מקיים אחת ממצוות העשה, הוא מכניס בזה חיות לאחד מאבריו המכוון כנגדה, וכשמקיים אחת ממצוות הלא-תעשה, הוא מכניס בזה חיות לאחד מגידיו המכוון כנגדה, מכל מקום, אם יקיים אחת ממצוות ה' בחיות ובהתלהבות, ישתף את כל אבריו וגידיו בקיום אותה מצוה, ועל כן יקבלו כולם חיות בעבור קיום מצוה זו.

הא לנו מדברי התולדות, שהציווי לקיים את המצוות בזריזות ובחיות כפירוש השל"ה הקדוש, הוא תולדה של הפירוש הפשוט. שהרי כפי שנתבאר לעיל, הפירוש הפשוט בציווי 'וחי בהם', הוא לשמור על חיות נשמות בני ישראל בזה העולם, כי לפי החיות שיש בזה העולם, כך יש קדושה והשראת השכינה בזה העולם. ומהאי טעמא ממש אנו מצווים גם לעשות את כל המצוות בחיות והתלהבות, כי על ידי זה אנו ממשיכים חיות לכל אברינו וגידינו ומרבים חיות של הנשמה בזה העולם. והרי אנו יכולים לראות כן בחוש, שכאשר האדם מקיים מצוה בחיות והתלהבות, הוא מרגיש לאחר מכן מלא חיות, והרי זה בוודאי תוצאה של המשכת החיות הרחנית בכל רמ"ח אבריו ושם"ה גידיו.

ג

מצוה בוללת

ונבאר עוד: ידוע מה שכתב החרדים (פרק סא), שתרי"ג המצוות משולות לענפי האילן קשורים זה בזה, וכשמחזיקים באחד בכל כחו יש בו שייכות לכל המצוות. ועל משקל זה יש להבין כפי שבאילן ישנם ענפים גדולים שמהם יוצאים ענפים קטנים, וכשאוחזים בענפים הגדולים, נאחזים אתם גם הקטנים, כמו-כן בתרי"ג המצוות כשמדגישים את המצוות העיקריות, מקיימים ממילא גם את המצוות האחרות, וזהו "בא

חבקוק והעמידן על אחת - צדיק באמונתו יחיה" (מכות ד, א), כי מצות האמונה היא ענף כללי שעליה עומדות כל שאר המצוות.

ומזה שאנו רואים שמצות "וחי בהם" דוחה את כל התורה כולה, יכולים אנו להבין, שהיא מצוה כללית שיש לקיימה לא רק במצב של סכנה, אלא גם בימים כתיקונם, כי שייכות יש לה למצוה זו לכל שאר המצוות. וכמו שמבינים שמצות האמונה היא מצוה כללית וכל המצוות הן ענפים היוצאים ממנה, ודוגמא לזה מה שכתב החינוך (מצוה רמא) על מצות לא תקום ולא תטור, שמי שיש לו אמונה, יודע שמה' גזר לו הצער הזה, וממילא אינו נוקם ואף לא נוטר. כמו כן יש להבין, שאף מצות "וחי בהם" היא מצוה כללית שעליה עומדות כל המצוות, ומפני שרצון ה' שנהיה עסוקים כל ימינו במצות "וחי בהם", דהיינו להחזיק את החיות בזה העולם ולהוסיף חיות בזה העולם בכל מה שאפשר.

הוא מה שאמרנו, שלדברי השל"ה הק' וה'תולדות' זיע"א, יכול האדם לקיים מצות "וחי בהם" בכל המצוות שהוא עושה. כשיתבונן האדם במצוות שהוא מקיים, הלא יראה שבהרבה מהן הוא מקיים מצות "וחי בהם" באופן פשוט, וכמו למשל מצות פרו ורבו, שהוא עוסק בה להרבות לגיונו של מלך, וכן מצות הצלת נפשות, ולימוד התורה שהוא מגין על כלל ישראל מכל פגע רע באופן רוחני. אבל גם כשהוא מקיים שאר המצוות, כל שהוא מקיים אותן בחיות ובהתלהבות, הרי הוא ממשיך את החיות האלוהית לכל אבריו וגידי וממילא הוא מקיים בהן גם מצות "וחי בהם".

אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה

ויסוד זה שופך אור חדש על מאמר חז"ל הידוע (שבת ג, א) "אין השכינה שורה ... אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, שנאמר (מ"ב ג, טו) "יעתה קחו לי מנגן, ויהיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'". כי השרוי בשמחה, גופו ונפשו פתוחים לקבל את החיות האלוהית ואינם סגורים כפי שהם סגורים אצל האיש העצב. לא לחינם אומרים העולם על מי שהוא שמח - 'ער איז לעבעדיג...' הוא חי, החיות נכנסת לכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.

הנה אנו מזכירים באמירת "שם יחוד" - "ותריג מצוות התלוים בה", וטעם הדבר, כי בכל מצוה שמקיימים, אפשר לקיים על ידה עוד מצוות ממצוות התורה. ולמשל, אם האדם מכוון בשעת קיום המצוה שיהיה בזה עילוי לנשמת אביו, הרי הוא מקיים יחד עם מצוה זו גם מצות כיבוד אב. ובדומה לזה, המכוון במשך השבוע בכל המצוות שהוא מקיים להכין בהן את נשמתו לשבת קודש, כמו שכתב בספר הקדוש "מאור ושמש" (שבת חוה"מ סוכות) לנהוג כן, הרי הוא מקיים עם כל מצוה שהוא עושה מצות כיבוד שבת.

כך הוא רצון ה' שנקיים את המצוות כשהן אחוזות ודבוקות זו בזו, וכמו שאמרו חז"ל (סוכה מט, ב) על המלמד תורה לאחרים, שלימוד התורה שלו יותר חשובה, מפני שהוא מקיים בה גם מצות חסד, ועליו הכתוב אומר - פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה. ובזה כתב ה"בני יששכר" ליישב מה שהקשו התוספות על שיטת רש"י בפרק ראשון דברכות (ה, א) שאסור ללמוד קודם התפילה, ממה דאיתא בפרק שני דברכות (ד, ב) רב מקדים ומשי ידיה (נטל ידיו) ומברך ומתני פרקיה (מוסר שיעור הקבוצה) וקרי ק"ש כי מטא זמן ק"ש וכו', וכתב ה"בני יששכר" דלימוד תורה לאחרים שאני, ובה יודה רש"י דמותר קודם התפילה.

וכן ידוע מה שכתב האריז"ל (ספר הכוונות) לקשר עצמו קודם התפילה עם כל ישראל ולכוון לקיים מצוה ואהבת לרעך כמוך בהתפללו על כל בני ישראל. כי כך צריך האיש הישראלי לקשר את המצוות ולדבוקן זו בזו, ודווקא על ידי כן מתקיימות המצוות בשלימות, כי

שלימות המצוות היא דווקא באופן שכל תרי"ג המצוות כלולים בה.

גילה לנו השל"ה הקדוש, שבעוד כל שאר המצוות צריכות לימוד רב כדי להבין איך הן כלולות בחברותיהן, מצות "וחי בהם" כלולה באופן פשוט בכל שאר המצוות. ולמשל, כאשר האדם נעמד לספור ספירת העומר ומעורר בלבו התשוקה לקבלת התורה וסופר בחיות והתלהבות, הרי הוא כולל במצוה זו גם מצות וחי בהם, וכן הלאה בכל שאר המצוות.

הנה הבעש"ט הקדוש היה מרבה לדבר עם תלמידיו בענין זה, לקיים כל המצוות בחיות והתלהבות ולא כמצות אנשים מלומדה. ברם, כשרואים את דברי השל"ה והתולדות, אנו מבינים שהשלימות שבעשיית המצוות בחיות, אינה נובעת רק ממה שיש לו לאדם יותר לב ומוח בעת עשייתו, אלא גם ממה שמתקיימת עמהן אף מצות וחי בהם, כי כלל הוא בידינו שהמצוות ממשיכות אור על האדם, וככל שהאדם כולל יותר מצוות בעשייתו, נמשך עליו יותר אור, ובפרט כשהוא כולל במצוותיו מצות וחי בהם שהיא מצוה כללית המעוררת את כל האברים והגידים ומכילה אותם לקבלת האור האלוהי.

לא לחינם אומרים העולם על מי שהוא שמח - 'ער איז לעבעדיג...'

קיומה למעשה

ואמנם היות שלקיים המצוות יחד עם מצות וחי בהם איננה עבודה קלה, על כך צריך האדם לנקוט בפעולות חיצוניות אשר יעוררו את פנימיותו. וכן מבואר בספר 'מסילת ישרים' (פרק ז) שהעצה לזה היא לעשות את המצוה בזריזות, כי זריזות תנועות הידיים והרגליים מחלשת את כוח העפר שבאדם ומעוררת את כוח האש. וכבר כתב בספר הקדוש "אוהב ישראל" (פרשת ויצא), שכאשר האדם מקיים מצוה בהתלהבות הוא מנצל בזה את כוח האש שבו לעבודת ה'. וכן ידוע מהזוהר הקדוש (פנחס ר"ח, ב) שההתענינות מעוררת את ההתלהבות הפנימית, כמו וירא העם ויגועו. וכמו-כן ההתבוננות בחשיבות המצוות וההכנה לעשיית המצוות על ידי לימוד ספרי חסידות וכדומה, מועילות בוודאי לעורר את ההתלהבות והחמימות. וכן כשמקיימים מצוות שבדיבור, מועיל מאוד בשביל לעורר החיות, לומר את הדיבורים בקול ולא בשפה רפה.

אשר קדשנו במצוותיו

וכשהאדם עושה כן, הרי הוא מתקדש מאוד מאוד, וכמו שפירש בספר הקדוש "תפארת שלמה" (על המועדים. ברכת התורה), שמטעם זה אנו אומרים לפני קיום המצוה "אשר קדשנו במצוותיו" בלשון רבים, הגם שמקיימים

רק מצוה אחת, מפני שמתכוונים גם לקיים מצוות אהבה ויראה, כי כאשר האדם מקיים את המצוה באהבה ויראה, המצוה מותירה בו רושם גדול של קדושה. וכן הוא בספר הקדוש "אהבת שלום" (פרשת מקץ), שכאשר האדם עושה פעולות כדי שתפילתו וקיום המצוות שלו תהיינה בהתלהבות, הוא שורף ממילא את כל הקליפות באופן שלא ימשך לאחר מכן לתאוות אסורות. וכן הוא בספר הקדוש "שם משמואל" (שקלים תרע"ג) שההתלהבות דקדושה שורפת את כל לחלוחי הנפש ומגינה על האדם מן היצר.

ויש לנו ללמוד מזה, שאם האדם רואה שתורתו ותפילתו אינן מועילות לו להפוך את לבו ולהגן עליו מפני היצר, עליו להבין מזה שחסר לו במצות וחי בהם, כי חיות האדם תלויה בקיום מצות וחי בהם שהיא מצוה כללית, וכשהחיות באה כתיקונה, אזי המצוות משפיעות לטובה על האדם!

החיות נפש כל חי

ומזה נשכיל להבין עוד, שכל המצוות שיש בהן משום נתינה לאחרים ואשר יכולים על ידן להתעלות מאוד ולהיעשות מרכבה לשכינה, כגון מצות צדקה, לקט שכחה פאה, ביקור חולים, הכנסת כלה ועוד, כולן שורשן נעוץ במצות "וחי בהם", כי אין לך מקיים מצות "וחי בהם" יותר ממי שמוסיף רוח חיים אצל אחרים. כאשר האדם מחיה נפשות אחרים על ידי מילות טובות או דברי חיזוק, הרי הוא מרבה אלוקות בעולם.

סיפר לי יהודי שכאשר ישב שבעה על אשתו שנפטרה בדמי ימיה, ביקש הגר"ח רבי דוד אולבסקי זצ"ל (ראש ישיבת גור בארה"ב) לחזקו. היה מגיע אליו לנחמו לא פעם אחת ולא פעמיים, אלא בכל ערב היה מגיע אליו ויושב עמו עד לפנות בוקר...

מתמיד עצום היה ראש הישיבה, כך שלא היה חסר לו מה לעשות עם זמנו. אבל כשהאדם יודע שבהטיבו לאחרים הוא מקיים מצות "וחי בהם" ומרבה אלוקות בעולם, הוא מוצא זמן הרבה לכך. וכן היו רואים תמיד אצל יראי ה', שהיו מרגישים שעל ידי שיפוחי רוח חיות אצל אדם עצוב, ויוסיפו השראת השכינה בעולם.

ומטעם זה אמרו חז"ל (ב"ב ט, ב) שהמפיס את העני בדברים זוכה ל"א ברכות לעומת הנותן צדקה לעני שזוכה רק לשש ברכות, כי המפיס בדברים, משיב לאדם את נשמתו וממשיך עליו חיות אלוקות. הרי כך הוא לשון העולם: הרגשתי חסר חיות ופלוני השיב לי את חיותי.

וזו הסיבה שאנו רואים במי שחסר לו חיות, שאם יקום ויפוח חיות אצל אחרים, יקבל אף הוא חיות חדשה. כי על ידי שהוא מקיים מצות "וחי בהם" אצל אחרים, הוא ממשיך חיות אלוהית לעולם גם על עצמו, שהרי כך הוא המידה לעולם לשלם שכר האדם על פי מידה כנגד מידה.

המחפש עצות להליב ולהחיות את עצמו, יחיה נפשות אחרים, ואפשר לעשות זאת בכל מיני אפשרויות, אם על ידי נתינה גשמית, אם על ידי דיבורים, אם על ידי שהוא מראה לאחרים שהוא חושב עליהם ומתעניין בשלומם, וכן הלאה.

זה גם מוסיף הסבר למה שרואים מעשים בכל יום באנשים שהיו רחוקים משמירת תורה ומצוות ונתקרבו לה' דווקא מפני שהיו שחיקו אותם בדברים נעימים והעניקו להם מאכל ומשתה בסבר פנים יפות, כי בעצם זה שגרמו להם להרגיש שמחים וטובים, הוסיפו אצלם חיות, וכשנתוסף חיות באדם, יש בו יותר מאור השכינה!

